

Esinemiseks Tallinna Ülikooli kollokviumil 21.02.2022, „Koostöö kui arengu võti – omavalitsuspäeva ideest riikliku tähtpäevani“ Riigikogu konverentsikeskuses

13.30-13.40

Jaak Aab, riigihalduse minister

Omavalitsuspäev kui riigi ja kohaliku omavalitsuse koostöö sümbioos

Eriti sellistel mitmete kriisidega aegadel nagu praegu on riigi ja kohalike omavalitsuste tihe koostöö väga oluline ja ainumõeldav viis asju ajada.

Kõigil neil hetkedel, kui asjad on tõsised, siis pole reeglina küsimustki riigi ja omavalitsuste partneriks olekus. Kui ikka sügistorm on viinud kogu piirkonnast elektri nagu juhtus paar aastat tagasi Võrumaal või on olukord selline nagu oli koroonapandeemia alguses Saaremaal, siis ei ole olnud ilmselt kunagi sellist hoiakut, et ühel pool on meie kui riik ja teisel pool nemad kui omavalitsus.

Kui võtame kasvõi ühe kõige värskema näite energiakulude hüvitamise taotluste menetlemisest, siis on kohalikud omavalitsused praeguseks vastu võtnud juba kümneid tuhandeid inimeste taotlusi ja suutnud neist ka olulise osa läbi vaadata ja hüvitamisotsused ära teha.

Veel kord suur tänu kõigile omavalitsusjuhtidele ja konkreetset selle teemaga seotud inimestele kohapeal selle töö eest, mis paljude inimeste jaoks leevendab oluliselt keerulist olukorda. Omavalitsused on olnud nii oma inimestele kui riigile selle toetuse taotlemise korraldamisel heaks partneriks.

Vald või linn ongi vajadusel Eesti riik kohapeal. Eesti jaoks tähtsate asjade õnnestumises ja ühiskonna igapäevases toimimises on kõige muu kõrval väga suur osa just kohalike juhtide võimekusel kaasata piirkonna inimesi, oskusel olulisi asju kohapeal arusaadavalt selgitada ja eest vedada. Igapäevaselt võib see tõdemus vahel meelest ära minna, järelikult tuleb riigi ja omavalitsuste partnerlust aeg-ajalt ka pidulikumas vormis meelde tuletada.

Siinkohal taas kord kiitus tänase ürituse korraldajatele MTÜst Polis eesotsas väsimatu Sulev Läänega, kes on juba palju aastaid hoolitsenud omavalitsuste ja riigi koostöö kui olulise teema ülalhoidmise eest avalikkuses.

Võib üsna kindlalt väita, et riigi ja kohalike omavalitsuste omavaheline suhtlus on viimastel aastatel läinud üha paremaks ja sisulisemaks, aga see ei tähenda, et selles koostöös poleks veel arenguruumi.

Me oleme ühiskonnana valinud Põhjamaadele sarnase kohaliku omavalitsuse mudeli, kus traditsiooniliselt on omavalitsustel olnud tugev roll ning oluline on riigi ja omavalitsuste vaheline usaldus ja lähimuspõhimõtte. Lähimuspõhimõtte ütleb, et asju tuleb otsustada inimestele lähimal võimalikul otsustustasandil, kus see tagab eesmärkide saavutamise tulemuslikkuse ja kus on olemas vajalik võimekus. Valitsuses on eelmisel aastal arutatud ja heaks kiidetud suund, et eri ministeeriumid peavad detsentraliseerimise vaates pakkuma välja igaüks oma valdkonnas omapoolseid ettepanekuid, mida veel saaks ja oleks mõistlik anda üle kohalikele omavalitsustele, kes on ju Eestis pärast toimunud haldusreformi kahtlemata üha võimekamad. See protsess on käivitunud, aga võtab aega ja ei lähe alati kergelt. Vaja on suuremat vastastikust usaldust mõlemalt poolt. Ministeeriumid peavad

Õppima usaldama rohkem omavalitsusi ja ka vastupidi. Ei saa anda ülesandeid üle ilma piisavate õigusteta ja rahata. Ei saa anda ülesandeid üle ka siis, kui teisel poolel ei ole mingil põhjusel piisavat tahet neid täiel kujul vastu võtta. Poolik detsentraliseerimine, kus tegelikku otsustusõigust ja vahendeid ei anta, midagi nagu alustatakse, aga ei viida päris lõpuni, võib, nagu teiste maade kogemused on näidanud, tuua isegi negatiivseid tulemusi. Samuti ei saa riik endalt isegi pärast mõne täiendava valdkonna detsentraliseerimist ära kaotada kohustust juhendada ja aidata kohalikke tegijaid, kui seda on vaja. Siin on tööpõld lai, aga me oleme liikumas edasi.

Praegu käib kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse ehk KOKSi uuendamise protsess, mis on jõudnud viimasesse kooskõlastusringi Justiitsministeeriumis enne eelnõu valitsusse minekut. Täna veel kord laiapõhjalist eksperdikomisjoni, kus osalesid ka mitmed omavalitsusjuhid ning linnade ja valdade liidu esindajad, põhjalike ühiste arutelude eest läbi paari viimase aasta, kus käidi läbi omavalitsuste töö korraldamise aluseaduse kõik olulised osad. Üks eesmärk on suurendada omavalitsuste enesekorraldusõigust ehk siis vähem seadusega detailselt ette kirjutada, kuidas täpselt oma sisemist elu peab korraldama. Lähikuudel jõuab see eelnõu valitsusse ja siis edasi Riigikokku. Väga loodan, et uuendatud KOKS saab veel sel aastal ka vastu võetud.

Sel sügisel möödub juba viis aastat 2017. aastal toimunud haldusreformist. Ühinenud omavalitsused on läbinud esimese volikogude valimistsükli, enamik kohanemiskursi on loodetavasti ületatud ja nüüd on võimekamatel ja tugevamatel omavalitsustel kindlasti ka aeg veel rohkem võtta enda kätte piirkondade arengu eestvedajate roll. Usun, et edaspidi ollakse ka riigile üha tugevamad partnerid, eelkõige läbi üleriigilise omavalitsusliidu, kellega peame ju iga-aastaseid eelarveläbirääkimisi, mille roll on aina enam muutumas ka paljude valdkondlike ülesannete üle omavalitsuste ja riigi esindajate mõtete vahetamise kohaks.

Mõistes ka enda varasema omavalitsusliku tausta tõttu hästi kohalike omavalitsuste olulisust Eesti jaoks, on hea meel, et nüüd juba mitmendat aastat tähistame igal aastal eraldi riikliku tähtpäevana omavalitsuspäeva. Rõõm on näha, et seda tehakse eri aastatel erinevates Eestimaa kohtades, tänava sügisel siis Viljandis. Samuti on olnud hea meel näha, et seda on tehtud ja loodetavasti tehakse ka edaspidi heas koostöös erinevate Eesti riigi oluliste ametiasutustega ning et paljud riigijuhid on alati valmis olnud omavalitsuspäeval omavalitsustegelastega kohtuma ja eri teemasid arutama tulema. Omalt poolt luban riigihalduse ministrina sarnast valmisolekut ka edaspidi, sest missioon on meil ju tõepoolest üks ja ühine: et Eestil ja meie inimestel igal pool hästi läheks.